

Наталія Слотвінська
Національний університет «Львівська політехніка»,
доцент кафедри кримінального права і процесу
Навчально-наукового інституту права,
психології та інноваційної освіти,
кандидат юридичних наук
Nataliia.D.Slotvinska@lpnu.ua
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-2756-4557>

ДО ПИТАННЯ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ЗВ'ЯЗКУ З ПРИМИРЕННЯМ ВИННОГО З ПОТЕРПІЛИМ

<http://doi.org/10.23939/law2023.40.348>

© Слотвінська Н., 2023

У статті окреслено, що норми чинного Кримінального кодексу України передбачають варіанти можливої посткримінальної поведінки особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, що є юридично значущою дією чи бездіяльністю або їх сукупністю і які в подальшому можуть впливати на порядок та особливості притягнення особи правопорушника до кримінальної відповідальності.

За допомогою аналізу чинного законодавства, наукових здобутків та судової практики з'ясовано й узагальнено особливості звільнення особи правопорушника від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим, зокрема, проаналізовано умови, за наявності яких особа правопорушника може підлягати такому звільненню згідно зі статтею 46 Кримінального кодексу України.

Встановлено, що інститут звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим є ефективним способом вирішення кримінально-правового конфлікту, що виник унаслідок вчинення кримінального правопорушення, а також дає можливість швидко досягнути завдань кримінального судочинства з найменшими ресурсними затратами для усіх учасників кримінального провадження.

Ключові слова: кримінальне правопорушення; посткримінальна поведінка; притягнення до кримінальної відповідальності; звільнення від кримінальної відповідальності; звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим; потерпілий; відшкодування збитків або усунення шкоди.

Норми чинного Кримінального кодексу України [1] передбачають варіанти можливої посткримінальної поведінки особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, що є юридично значущою дією чи бездіяльністю або їх сукупністю і які в подальшому можуть впливати на порядок та особливості притягнення особи правопорушника до кримінальної відповідальності.

Метою цієї статті є на основі аналізу чинного законодавства, наукових здобутків та судової практики з'ясувати й узагальнити особливості звільнення особи правопорушника від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим.

Постановка проблеми. Стаття 46 Розділу IX Загальної частини Кримінального кодексу України [1] регламентує підставу звільнення від кримінальної відповідальності особи, що вчинила кримінальне правопорушення, у зв'язку з примиренням винного з потерпілим. Особливості та порядок такого звільнення деталізуються Розділом VI Кримінального процесуального кодексу України [2].

Проблематика звільнення від кримінальної відповідальності презентована у працях П. Андрушко, М. Гузели, Ю. Бауліна, В. Борисова, Л. Головка, М. Григор'єва, О. Житного, А. Ізраєляна, О. Лемешка, О. Литвинова, О. Наден, В. Оргинського, О. Перепада, Я. Ступника, В. Тихого, а також багатьох інших вітчизняних науковців.

Як бачимо, інститут звільнення особи від кримінальної відповідальності, в тому числі з підстави примирення винного з потерпілим, не є новим, не раз аналізувався провідними спеціалістами в галузі кримінального права і процесу, але водночас досі залишаються окремі дискусійні аспекти застосування положень Кримінального кодексу України з цього питання.

Аналіз дослідження проблеми. Стаття 46 Кримінального кодексу України встановлює, що особа, котра уперше вчинила кримінальне правопорушення (лише кримінальний проступок або необережний нетяжкий злочин), за винятком корупційних кримінальних правопорушень, кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, порушень правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керували транспортними засобами у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебували під впливом лікарських препаратів, котрі знижують увагу та швидкість реакції, *звільняється від кримінальної відповідальності, за умови, якщо вона примирилася з потерпілим, а також відшкодувала завдані нею збитки або усунула заподіяну шкоду* [1]. До тог ж перелік підстав для такого звільнення є вичерпним і розширеному тлумаченню не підлягає.

Відтак, аналізуючи положення Кримінального кодексу України, насамперед треба звернути увагу, що законодавець встановив декілька умов, за наявності яких особа правопорушника може підлягати звільненню згідно зі статтею 46 Кримінального кодексу України [1].

По-перше, особою правопорушника є фізична особа, котра досягла віку, від якого може наставати кримінальна відповідальність.

Водночас така особа має вважатися такою, що вчинила кримінальне правопорушення уперше, тобто:

- 1) якщо вона раніше взагалі не вчиняла кримінально караних протиправних діянь;
- 2) раніше вчинене кримінальне правопорушення (або їх сукупність) втратило (втратили) свою юридичну значущість (особа раніше була звільнена від кримінальної відповідальності; або особа була засуджена без призначення покарання чи зі звільненням від такого; особа відбула покарання за діяння, щодо якого кримінальна протиправність і караність усунута законодавцем; за вчинене кримінальне правопорушення в особи судимість погашена або знята; особу правопорушника було реабілітовано тощо) [3].

По-друге, особа правопорушника може претендувати на звільнення від кримінальної відповідальності на підставі примирення з потерпілим лише за умови вчинення нею кримінального проступку (ч. 2 ст. 12 КК України) або нетяжкого злочину (ч. 2 ст. 12 КК України) з необережною формою вини (стаття 25 КК України).

Після прийняття Кримінального кодексу України стаття 46 зазнавала декількох редакцій, чотири з яких спрямовані на звуження переліку кримінально караних діянь, за вчинення яких особу може бути звільнено від кримінальної відповідальності на підставі примирення з потерпілим.

Тож сьогодні не може бути особа звільнена від кримінальної відповідальності на підставі статті 46 ККУ, якщо вона вчинила:

- корупційне кримінальне правопорушення (статті 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368-369-2 КК України [1], а також статті 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, якщо вони вчинені шляхом зловживання службовим становищем);
- кримінальне правопорушення, пов'язане з корупцією (статтями 366-2, 366-3 КК України [1]);
- кримінальний проступок або нетяжкий злочин проти правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, якщо така особа керувала транспортним засобом у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або була під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції [1].

По-третє, законодавець встановив, що особа, яка може претендувати на звільнення від кримінальної відповідальності з аналізованої підстави, повинна примиритися з потерпілим. Водночас усталена судова практика закріпила правило, котре визначає, що під таким примиренням розуміється акт прощення унаслідок вільного волевиявлення, яке повністю виключає неправомірний вплив з боку особи правопорушника чи інших осіб з метою досягнення такого результату.

Водночас, приймаючи рішення щодо звільнення від кримінальної відповідальності, для суду не має юридичного значення те, хто зі сторін була ініціатором такого примирення і з якого мотиву (мотивів) [4].

Факт примирення встановлюється наявністю відповідної угоди (стаття 471 КПК України [2]). Водночас така угода повинна укладатися лише з особою потерпілого, щодо якого було вчинене кримінальне правопорушення. Якщо наслідком кримінального правопорушення є смерть потерпілого, то примирення винного з потерпілим неможливе [5].

По-четверте, факт примирення має супроводжуватися відшкодуванням завданих збитків особою правопорушника або усунуванням заподіяної шкоди.

Як слушно зазначає А. Ізраєлян у своєму дисертаційному дослідженні, «відшкодування збитків або усунення шкоди» повинно характеризуватись такими ознаками і правилами: добровільністю; допустимістю такого усунення чи відшкодування третіми особами (за умови згоди потерпілого чи потерпілих); правом потерпілого визначити обсяг необхідного відшкодування і можливістю відмовитись від такого; відшкодування чи усунення має відбутись до моменту прийняття рішення про звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку примирення винного з потерпілим [3].

Узагальнюючи, важливо відзначити, що інститут звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим є ефективним способом вирішення кримінально-правового конфлікту, що виник унаслідок вчинення кримінального правопорушення, а також дає можливість швидко досягнути завдань кримінального судочинства з найменшими ресурсними затратами для усіх учасників кримінального провадження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 року № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#doc_info
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 року № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#doc_info
3. Ізраєлян А. О. (2022). Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим. *Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право*. Національний університет «Одеська юридична академія». URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/16084>
4. Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності. Постанова Верховного Суду України від 23.12.2005 № 12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show>

До питання звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим

5. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 16 січня 2019 року у справі № 439/397/17 (провадження № 13-66к18). URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/79298600>

REFERENCES

1. *Kryminalnyi kodeks Ukrainy* [Criminal Code of Ukraine] vid 05.04.2001 roku No. 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#doc_info [In Ukrainian].

2. *Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy* [Criminal Procedure Code of Ukraine] vid 13.04.2012 roku No. 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#doc_info [In Ukrainian].

3. Israielian A. O. (2022). *Zvilnennia vid kryminalnoi vidpovidalnosti u zviazku z prymyrenniam vynnogo z poterpilym* [Exemption from criminal responsibility in connection with the reconciliation of the guilty party with the victim.]. Dysertatsiia na zdobuttia naukovoho stupenia doktora filosofii za spetsialnistiu 081-Pravo. Natsionalnyi universytet «Odeska yurydychna akademiia». URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/16084> [In Ukrainian].

4. *Pro praktyku zastosuvannia sudamy Ukrainy zakonodavstva pro zvilnennia osoby vid kryminalnoi vidpovidalnosti* [On the practice of applying by the courts of Ukraine the legislation on the release of a person from criminal liability.]. Postanova Verkhovnoho sudu Ukrainy vid 23.12.2005 No. 12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show> [In Ukrainian].

5. *Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 16 sichnia 2019 roku* [Resolution of the Great Chamber of the Supreme Court of January 16, 2019] u spravi No. 439/397/17 (provadzhenia No. 13-66ks18). URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/79298600> [In Ukrainian].

Дата надходження: 22.10.2023 р.

Nataliia Slotvinska

Lviv Polytechnic National University,

Candidate of legal sciences

of the Department of criminal law and procedure

of the Educational-Scientific Institute

of Law, Psychology and Innovative Education

Nataliia.D.Slotvinska@lpnu.ua

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-2756-4557>

ON THE ISSUE OF EXEMPTION FROM CRIMINAL RESPONSIBILITY IN CONNECTION WITH RECONCILIATION OF THE OFFENDER WITH THE VICTIM

The article outlines that the norms of the current Criminal Code of Ukraine provide options for the possible post-criminal behavior of a person who has committed a criminal offense, which represent a legally significant action or inaction, or their combination, and which may subsequently affect the order and features of bringing the offender to criminal liability.

Through the analysis of the current legislation, scientific achievements and judicial practice, the specifics of the release of the offender from criminal responsibility in connection with the reconciliation of the guilty party with the victim were clarified and summarized, in particular, the conditions were analyzed, in the presence of which, the offender may be subject to such release with dignity Article 46 of the Criminal Code of Ukraine.

It has been established that the institution of exemption from criminal responsibility in connection with the reconciliation of the guilty party with the victim is an effective way of resolving the criminal-legal conflict that arose as a result of the commission of a criminal offense, and also allows for the rapid achievement of the tasks of criminal justice with the least resource costs for all participants of the criminal proceedings

Keywords: criminal offense; post-criminal behavior; prosecution; release from criminal liability; release of a person from criminal liability in connection with the reconciliation of the guilty party with the victim; the victim; compensation for damages or elimination of damage.